

BIZNES LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISH MANBALARI TAHLILI

Sobirov Akram Maxmudovich

Bank-moliya akademiyasi

Loyiha boshqaruvi mutahassisligi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13730006>

Annotatsiya. Maqolada biznes loyihalarining moliyaviy resurs manbalari va ularning tahlili to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik moliyasi, moliyaviy resurslar, moliyalashning ichki manbai, moliyalashning tashqi manbai.

ANALYSIS OF SOURCES OF FUNDING FOR BUSINESS PROJECTS

Abstract. The article discusses the sources of financial resources of business projects and their analysis.

Key words: business finance, financial resources, internal source of financing, external source of financing.

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ БИЗНЕС-ПРОЕКТОВ

Аннотация. В статье рассматриваются источники финансовых ресурсов бизнес-проектов и их анализ.

Ключевые слова: финансирование бизнеса, финансовые ресурсы, внутренний источник финансирования, внешний источник финансирования.

Jahondagi rivojlangan mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashda biznes korxonalarini rivojlantirish muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, kichik biznes korxonalarini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb etish orqali yuqori samaradorlikka erishgan, eng ilg'or tajribalarga asoslangan AQSH, Germaniya, Yaponiya, Buyuk Britaniya, Shveysariya, Kanada, Norvegiya, Niderlandiya, Gonkong, Birlashgan Arab Amirliklari va boshqa bir qator davlatlarda bu borada ijobiy holatlar kuzatilgan. Shuningdek, "jahon tajribasida kichik biznes korxonalarining investitsiyasiz juda sekin rivojlanayotganligi ham barchaga ma'lum".

Shunday ekan, jahonning deyarli barcha mamlakatlarida kichik biznes korxonalariga investitsiyalarni jalb etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. 2022 yil 28 yanvarda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni qabul qilinib, ushbu Farmonning III. "Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash" bo'limidagi 29-maqсадida: "Tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilish va doimiy daromad manbalarini shakllantirish uchun sharoitlar yaratish, xususiyl sektorning Yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga etkazish" o'z aksini topgan.

Ushbu maqsadga erishishda quyidagi vazifalarni amalga oshirish belgilab qo'yilgan:

➤ Har yili O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan "Ochiq muloqoti"ni o'tkazish;

➤ Hududlarda 200 ta yangi sanoat zonalarini tashkil etish va biznes-inkubatorlar tizimini rivojlantirish. SHaroiti og'ir bo'lgan tumanlarda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yanada qulay shart-sharoitlar yaratish; Ilg'or xorijiy tajriba asosida faktoring amaliyotini rivojlantirish.

➤ 2026 yilga borib tadbirkorlik sub'ektlariga soliq yuklamasini yalpi ichki mahsulotning 27,5 foizidan 25 foizi darajasiga kamaytirish;

➤ Hududlarda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, ishsizlik va kambag'allikni qisqartirish bo'yicha mavjud tuzilmalar faoliyatini takomillashtirish;

➤ Tadbirkorlik sub'ektlari o'z faoliyatini boshlashi uchun zarur ma'lumotlarni erkin foydalanishga chiqarish. Qurilish faoliyatida qurilish nuqsonlari yoki muammolarining oldini olish;

➤ Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy sektorga keng yo'l ochish.

Iqtisodiy munosabatlarda erkin bozor tamoyillarini joriy etishni kengaytirish. 2021 yilda O'zbekiston Respublikasi bo'yicha 98,9 mingta yangi kichik korxona va mikrofirmalar (fermer va dehqon xo'jaliklarisiz) tashkil qilindi, bu esa o'tgan yilga nisbatan 6,1 foizga ko'p demakdir. Eng ko'p kichik korxona va mikrofirmalar savdo sohasida (38,9 %), sanoat sohasida (19,5 %), qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida (11,8 %), qurilish sohasida (6,4 %) tashkil etilgan.

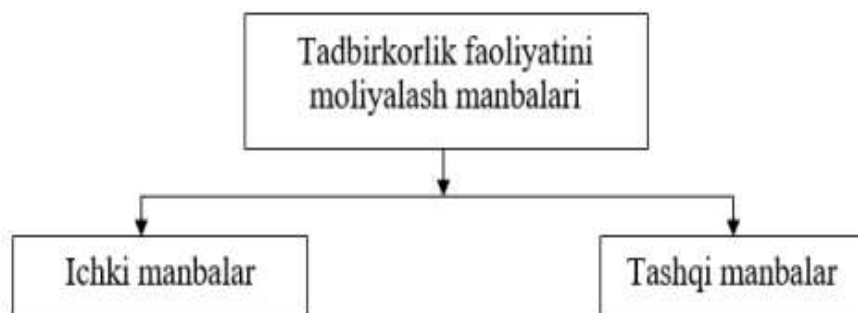
Ammo faoliyat yuritayotgan kichik korxona va mikrofirmalarning soni 2021 yilda o'tgan yilga nisbatan ko'paygan bo'lsada, YAIMda kichik tadbirkorlik ulushi - 0,6 (2020 y. - 55,5%; 2021 y. - 54,9 %) foizni tashkil etmoqda. Shuningdek, sanoat (- 0,9%), qurilish (-0,1%), savdo (-0,2%), xizmat ko'rsatish (-0,7%), yuk tashish (- 2,2%), yuk aylanmasi (-2,4%), yo'lovchi tashish (-0,7%) va boshqa sohalarda o'tgan yilgiga nisbatan kamaygan.

Bu esa, o'z navbatida, kichik biznes korxonalariga investitsiyalarni jalb etish yordamida ularni rivojlantirishni talab etadi. Moliya xo'jalik jarayonlariga kuchli ta'sir ko'rsatadigan vosita bo'lib, bir tomondan, tadbirkorlik sub'ektlari va ikkinchi tomondan, davlat organlari, idoralari va muassasalari hamda boshqa korxona va tashkilotlar, jismoniy shaxslarning iqtisodiy manfaatlarini muvofiqlashtirish va ular o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni amalga oshirishda katta rol o'ynaydi.

Tadbirkorlikning moliyaviy resurslari uning pul mablag'laridir. Tadbirkorlik faoliyatida xilma-xil va murakkab o'zaro iqtisodiy aloqalar pul mablag'lari yordamida amalga oshiriladi.

Pul mablag'lari vositasida takror ishlab chiqarishning bir fazasidan boshqa fazasiga o'tiladi hamda maqsadli jamg'armalar shakllantiriladi. Bular ishlab chiqarish va umuman. tadbirkorlik faoliyatini uzluksiz yuritish va kengaytirish garovi bo'lib xizmat qiladi.

Tadbirkorlik faoliyatini moliyalash deganda uni pul mablag'lari bilan ta'minlash tushuniladi. Tadbirkorlik faoliyatini moliyalash ikki xil manbadan - ichki va tashqi manbalardan amalga oshiriladi.

1-chizma. Tadbirkorlik faoliyatini moliyalash manbalari

Moliyalashning ichki manbai bo'lib:

- tadbirkorlik sub'ektining o'z mablag'lari;
- nizom sarmoyasi tarkibidagi pul mablag'lari;
- faoliyatdan olinadigan foyda; - amortizatsiya jamg'armasi;
- tekinga berilgan mablag'lar kiradi.

Tadbirkorlik sub'ekti yuridik shaxs ko'rinishida tashkil etilganda nizom sarmoyasi shakllantiriladi. Bu sarmoyaning hammasi yoki bir qismi pul mablag'lari bo'lishi mumkin.

Mazkur mablag'lar nizomda belgilangan miqdorda shakllantiriladi va asosiy vositalar sotib olish, aylanma mablag'larni shakllantirish uchun ishlatiladi, ya'ni ishlab chiqarish vositalariga joylashtiriladi.

Tadbirkorlik faoliyatining moliyaviy natijasi foyda bo'lib, u foydadan to'lanadigan majburiy to'lovlarni amalga oshirish, ayrim qarzlarni qaytarish va faoliyatni rivojlantirish uchun ishlatiladi. Amortizatsiya jamg'armasi mablag'laridan asosiy vositalarni qurish, sotib olish, tahrirlash, rekonstruksiya va modernizatsiya qilish uchun foydalaniladi.

Tadbirkorlik faoliyatini moliyalashning tashqi manbalariga:

- kreditorlar;
- investorlar;
- ijarachilar;
- sug'urta;
- lizing va boshqa tuzilmalar kiradi.

Kerakli resurslar tashqi manbalardan turli tijorat shartlari asosida jalb qilinib ishlatiladi, ayrimlari sotib olinadi (xomashyo, materiallar, energiya va suv resurslari, yoqilg'i-moylash materiallari, texnika, texnologiya); ayrimlari ijaraga va lizingga olinadi (asosiy vositalar, er); ayrimlari esa qarzga yoki kreditga olinadi (moliyaviy resurslar).

Bunday resurslarni jalb qilish va ulardan foydalanishning tadbirkor uchun muhim jihatlari quyidagilar hisoblanadi:

- a) resurslarning har bir turiga nisbatan o'z ehtiyojini to'g'ri aniqlash;
- b) samarali manbalarni tanlash;
- v) o'ziga ma'qul shakllarda va shartlarda olish;
- g) zamonaviy ilg'or variantlarini tanlash;
- d) ta'minotning uzluksizligi va davomiyligiga erishish;
- e) ulardan o'z faoliyatida samarali foydalanish.

Tadbirkorlik faoliyatini moliyalashning tashqi manbalaridan tijorat banklari va kredit uyushmalari katta rol o'ynaydi.

Moliyaviy ta'minlashning imkonli manbalari quyidagilardir: - tijorat banklari; - moliyaviy kompaniyalar; - investitsion kompaniyalar; - investitsion fondlar; - kredit uyushmalari; - xaridorlar; - mahsulot beruvchilar; - do'st va tanishlar; - xayriya tashkilotlari; - transkompaniyalar va banklarning trast bo'linmalari; - davlat, xalqaro va jamiyat tashkiloti va idoralar, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturida ishtirok etuvchilar (ularning markaziy va mahalliy idoralari); - ishlovchilar; - dastgoh ishlab chiqaruvchilar; - sug'urta kompaniyalari; - nafaqa fondlari; - xususiy investorlar; - moliyaviy maslahatchilar.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni.
2. Xasanova G.D. O'zbekistonning investitsiya siyosati (Buxoro viloyati misolida). Научный журнал "Интернаука". Часть 2. Москва. 2019. № 9 (91). С.27-29.
3. G'ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. T., 2002 yil.
4. Aripov O.A. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlanishi. – T.: "Namangan" nashriyoti, 2018. – 213 b.